

**ZAMONAVIY TA'LIM STRATEGIYALARI:
MUAMMO VA YECHIMLAR**
Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
2026-yil 30-aprel

**INKLYUZIV TA'LIMDA O'QITUVCHI KOMPETENSIYALARINING YANGI
MODELI**

Azimova Dilafruz Gayratovna

Qo'qon davlat universiteti stajyor-o'qituvchi

Annotatsiya. *Maqolada inklyuziv ta'lim sharoitida o'qituvchi kompetensiyalarining mazmuni tahlil qilinib, ularning yangi integrativ modeli taklif etiladi. Tadqiqot inklyuziv muhitda pedagog faoliyatining samaradorligini oshirishga yo'naltirilgan.*

Kalit so'zlar: *inklyuziv ta'lim, o'qituvchi kompetensiyasi, pedagogik model, differensial yondashuv.*

Annotation. *The article analyzes teacher competencies in inclusive education and proposes a new integrative model aimed at improving pedagogical effectiveness in inclusive learning environments.*

Keywords: *inclusive education, teacher competence, pedagogical model.*

Аннотация. *В статье рассматриваются компетенции учителя в условиях инклюзивного образования и предлагается их новая интегративная модель.*

Ключевые слова: *инклюзивное образование, компетенции учителя, педагогическая модель.*

Kirish. Bugungi kunda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar zamirida, eng avvalo, kelajak avlodni har tomonlama barkamol, yetuk va raqobatbardosh etib tarbiyalash masalasi turadi. Zero, hech kimdan kam bo'lmay, jahon miqyosida munosib o'rin egallay oladigan bilimli va salohiyatli yoshlarni voyaga yetkazish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Ayniqsa, yetim va ota-ona qaramog'isiz qolgan, nogironligi bo'lgan hamda rivojlanishida turli nuqsonlarga ega bolalarning ijtimoiy himoyasini ta'minlash doimo davlat va jamiyat oldidagi muhim vazifa bo'lib kelgan.

Mamlakatimizda rivojlanishida nuqsoni bo'lgan shaxslarning huquq va erkinliklarini kafolatlash, ular uchun teng imkoniyatlar yaratish, turmush faoliyatidagi cheklovlarni bartaraf etish, ta'limni zamonaviy yondashuvlar asosida tashkil etish va boshqarish, ta'lim sifati hamda samaradorligini oshirish borasida tizimli ishlar olib borilmoqda. Shuningdek, ta'limning uzviyligi va uzluksizligini ta'minlash orqali aholining barcha qatlamlari uchun sifatli ta'lim olish imkoniyatlari kengaytirilmoqda. Zamonaviy ta'lim tizimida inklyuziv ta'lim konsepsiyasi ijtimoiy adolat, tenglik va inson huquqlarini ro'yobga chiqarishning muhim vositasi sifatida e'tirof etilmoqda. Inklyuziv ta'lim barcha o'quvchilarning individual xususiyatlari, ehtiyojlari va imkoniyatlarini inobatga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etishni nazarda tutadi. Ayniqsa, maxsus ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalarning umumta'lim muhitiga muvaffaqiyatli integratsiyasini ta'minlashda bu yondashuv alohida ahamiyat kasb etadi.

**ZAMONAVIY TA'LIM STRATEGIYALARI:
MUAMMO VA YECHIMLAR**
Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
2026-yil 30-aprel

Inklyuziv ta'lim samaradorligi ko'p jihatdan o'qituvchining kasbiy tayyorgarligi va kompetensiyalariga bog'liq. Chunki inklyuziv sinf sharoitida pedagog nafaqat bilim beruvchi, balki psixologik qo'llab-quvvatlovchi, fasilitator va muvofiqlashtiruvchi vazifasini ham bajaradi. Shu bois o'qituvchi kompetensiyalarining mazmunini qayta ko'rib chiqish hamda ularni inklyuziv ta'lim talablariga mos ravishda takomillashtirish dolzarb ilmiy masala hisoblanadi. Inklyuziv ta'lim an'anaviy modeldan farqli ravishda o'quvchini markazga qo'yadi. Har bir o'quvchining individual rivojlanish sur'ati, qobiliyati va ehtiyojlari e'tiborga olinadi. O'qituvchi esa standart metodlardan voz kechib, moslashuvchan, differensial va individual yondashuvlarga asoslangan usullarni qo'llashi zarur bo'ladi. Inklyuziv muhitda pedagogning roli yanada kengayadi. U o'quvchilar o'rtasida ijobiy ijtimoiy munosabatlarni shakllantiradi, diskriminatsiya va ajratish holatlarining oldini oladi hamda barcha o'quvchilarning ta'lim jarayonida faol ishtirokini ta'minlaydi. Bu esa o'qituvchidan yuqori darajadagi kasbiy, psixologik va axloqiy tayyorgarlikni talab etadi.

Pedagogik adabiyotlarda o'qituvchi kompetensiyalari ko'pincha fan bilimlari va metodik mahorat bilan cheklanadi. Biroq inklyuziv ta'lim sharoitida bu yetarli emas. Chunki inklyuziv sinfda o'qituvchi murakkab psixologik vaziyatlar, turli xulq-atvor ko'rinishlari hamda rang-barang o'quv ehtiyojlari bilan ishlaydi.

An'anaviy yondashuvlarda emotsional intellekt, refleksiya, etik mas'uliyat va raqamli moslashuvchanlik kabi kompetensiyalar yetarli darajada yoritilmaydi. Natijada o'qituvchi inklyuziv muhit talablariga moslashishda qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin. Shu bois kompetensiyalarni tizimli va integrativ asosda qayta ko'rib chiqish zarurati yuzaga keladi.

Kasbiy-pedagogik kompetensiya o'qituvchining inklyuziv didaktika, differensial va individual yondashuv tamoyillarini bilishi hamda ularni amaliyotda qo'llay olishini anglatadi. Bu, shuningdek, o'quv materiallarini moslashtirish va baholashning muqobil usullaridan foydalanishni ham o'z ichiga oladi. Psixologik-emotsional kompetensiya empatiya, bag'rikenglik, stressga chidamlilik va emotsional intellektni qamrab oladi. Inklyuziv sinfda sog'lom psixologik muhitni yaratishda bu kompetensiya muhim ahamiyatga ega.

Inklyuziv-etik kompetensiya barcha o'quvchilarga teng va adolatli munosabatda bo'lish, diskriminatsiyaga yo'l qo'ymaslik hamda inson qadr-qimmatini hurmat qilish tamoyillariga asoslanadi.

Reflektiv kompetensiya pedagogning o'z faoliyatini tahlil qila olish, muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha samarali qarorlar qabul qilish qobiliyatini ifodalaydi.

Raqamli-adaptiv kompetensiya esa inklyuziv ta'lim jarayonida assistiv texnologiyalar, raqamli platformalar va moslashtirilgan o'quv resurslaridan samarali foydalanishni nazarda tutadi.

Mazkur kompetensiyalar o'zaro bog'liq bo'lib, pedagogning kasbiy rivojlanishida yaxlit tizimni tashkil etadi.

**ZAMONAVIY TA'LIM STRATEGIYALARI:
MUAMMO VA YECHIMLAR**
Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
2026-yil 30-aprel

Taklif etilayotgan kompetensiyaviy modelni amaliyotga tatbiq etish ta'lim tizimida izchil va bosqichma-bosqich yangilanishlarni talab etadi. Xususan, pedagog kadrlar tayyorlash jarayonida nazariy bilim bilan bir qatorda amaliy ko'nikmalarga ustuvor ahamiyat berish, real inklyuziv muhitda tajriba orttirish imkoniyatlarini kengaytirish lozim. Shuningdek, uzluksiz kasbiy rivojlanish mexanizmlarini kuchaytirish, o'qituvchilarni qo'llab-quvvatlovchi professional hamjamiyatlarni shakllantirish va ularning faoliyatini zamonaviy baholash mezonlari asosida takomillashtirish inklyuziv ta'lim samaradorligini ta'minlashning muhim omili bo'lib xizmat qiladi.

Mazkur kompetensiyaviy modelni amaliyotga samarali joriy etish ta'lim tizimida izchil va bosqichma-bosqich yangilanishlarni talab etadi. Xususan, pedagog kadrlar tayyorlash jarayonida nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy ko'nikmalarga ustuvor ahamiyat berish, bo'lajak o'qituvchilarning real inklyuziv muhitda tajriba orttirish imkoniyatlarini kengaytirish muhimdir. Shuningdek, uzluksiz kasbiy rivojlanish mexanizmlarini takomillashtirish, o'qituvchilarni metodik va psixologik jihatdan qo'llab-quvvatlash, professional hamjamiyatlar faoliyatini rivojlantirish hamda ularning ish faoliyatini zamonaviy, kompetensiyaviy mezonlar asosida baholash inklyuziv ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Inklyuziv ta'limda o'qituvchi kompetensiyalarining yangi modeli pedagogik faoliyatni zamonaviy talablar asosida takomillashtirishga xizmat qiladi. Mazkur model o'qituvchini inklyuziv muhitga moslashgan, reflektiv va ijtimoiy mas'uliyatli mutaxassis sifatida shakllantirishga yo'naltirilgan. Tadqiqot natijalari inklyuziv ta'lim sifatini oshirish va pedagog kadrlar tayyorlash tizimini rivojlantirishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Florian L. *Inclusive pedagogy: Theory and practice*. London: Routledge, 2022.
2. Ainscow M. *Promoting inclusion and equity in education*. UNESCO, 2023.
3. Slee R. *Inclusive education reconsidered*. Routledge, 2022.
4. Sharma U., Sokal L. *Preparing teachers for inclusive education*. Springer, 2023.
5. UNESCO. *Global education monitoring report: Inclusion and education*. Paris, 2024.
6. OECD. *Teachers as lifelong learners*. Paris: OECD Publishing, 2023.
7. Tomlinson C.A. *Differentiated instruction in inclusive classrooms*. ASCD, 2021.
8. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. *Teacher competence framework*. Brussels, 2022.
9. Darling-Hammond L. *Teacher education for inclusive learning*. Wiley, 2021.
10. World Bank. *Inclusive education and teacher professional development*. Washington DC, 2024.